

Анотації

Потиха О. Б. Роль УНДО в деятельности западноукраинских педагогических обществ (1930–1935).

В статье проанализированы особенности взаимоотношений УНДО с педагогическими обществами Западной Украины в 1930–1935 гг., прослежены основные формы и методы практической деятельности партии, направленной на подъем культурно-образовательного уровня населения и его национальное освобождение.

Potikha O. B. The role of UNDO in Western pedagogical societies activity (1930–1935).

The paper analyzes the features of relationship between UNDO and pedagogical societies of Western Ukraine in 1930–1935. There is traced the basic forms and methods of the party practice aimed at raising of cultural and educational level of population and its national liberation.

О. П. Шипотілова

ДІЯЛЬНІСТЬ РУХУ НА МИКОЛАЇВЩИНІ В ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ В ПАРТІЮ (ЛЮТИЙ–ГРУДЕНЬ 1992 Р.)

Ключові слова: Народний Рух України, Миколаївська крайова організація НРУ, рухівці, IV Всеукраїнський з'їзд, збори.

Ключевые слова: Народный Рух Украины, Николаевская крайовая организация НРУ, руховцы, IV Всеукраинский съезд, собрание.

Key words: Narodny Rukh of Ukraine, Mykolaiivsky regional organization of the NRU, rukhists, IV All-Ukrainian Congress, the meeting.

Бурхливі зміни у суспільстві періоду перебудови сприяли розпаду Радянського Союзу, а також спровокували появу політичних партій, які стали ланкою зв'язку громадян із владою, дали можливість широким верствам населення впливати на політику в державі. У цей час в Україні з'явилась сила, здатна переконати і повести суспільство до своєї державності — це був Народний Рух України.

Наукові дослідження рухівської проблематики спираються на праці О. В. Гараня [1], В. Г. Ковтуна [2], Г. І. Гончарука [3], а проблемі політичної палітри Миколаївської області присвяче-

ні монографії М. М. Шитюка [4], О. О. Яцунської [5], в яких простежується процес заснування НРУ та його громадсько-політична діяльність.

Метою даного дослідження є об'єктивне висвітлення діяльності Миколаївської крайової організації Руху від лютого 1992 р. до IV Всеукраїнських зборів НРУ, які поклали початок трансформації Народного Руху з громадсько-політичної організації у партію. Автор статті опирається на матеріали поточного архіву Миколаївської крайової організації НРУ, а також на регіональну та рухівську пресу.

Напередодні III з'їзду Руху у місті Николаєві пройшла конференція крайової організації, в якій взяло участь близько 70 чол. Члени на зборах затвердили склад делегатів від МКО/НРУ на Третій Всеукраїнський з'їзд, який мав вирішити подальшу долю та роль Руху в громадсько-політичних умовах після проголошення незалежності України. Миколаївські рухівці, як повідомив кореспондент газети «Южная правда», член секретаріату крайової організації А. Іванюченко, будуть виступати за те, щоб НРУ залишився рухом, в якому об'єднувалися партії демократичного спрямування, а також, щоб керівні органи були департизовані [6, с. 1].

Треті Всеукраїнські збори (з'їзд) НРУ проходили з 28 лютого по березень 1992 р. У роботі з'їзду взяли участь 864 делегати, які представляли всі 27 крайових організацій. Під час зборів мало не стався розкол НРУ, однак фракція В. Чорновола і прихильники М. Гориня змогли знайти компроміс в єдиному правильному рішенні виходу з конфлікту. Внаслідок більшої підтримки депутатством і делегатами В. Чорновола формування Центрального Проводу розподілилося принципом квотування: дві третини — від В. Чорновола, одна — від М. Гориня та І. Драча [7, с. 3].

На зборах були внесені зміни у Статут, щоб деякі політичні сили не спробували роз'єднати Рух. Територіальним структурам НРУ необхідно було провести роз'яснення рішень, прийнятих на III з'їзді, у засобах масової інформації, а крайовим організаціям дотримуватись Статуту, провести фіксацію територіальних організацій, які вирішили об'єднатися в Русі, незалежно від того, чи було відповідне рішення на загальнодержавному рівні [8, с. 1].

В цілому, історичне значення III з'їзду полягає у тому, що він ознаменував початок трансформації НРУ із громадсько-політичної організації у політичну партію. Рішень, які означали б проголошення Народного Руху партією, на Третіх Всеукраїнських зборах не ухвалювали. Він залишився громадсько-політичною організацією, однак самостійною і незалежною від керівників інших партій.

12 липня 1992 р. у місті Миколаєві відбулася позачергова звітно-виборча конференція Миколаївського Руху, на яку були запрошені 10 членів Центрального Проводу та секретаріату. Також присутніми були голова МКО/НРУ Б. Головченко, голова ревізійної комісії В. Стренато та члени крайового відділу (всього налічувалось 49 чол.). На конференції слово було надане члену Центрального Проводу Л. Бірюку, який підкреслив: «З досвіду роботи крайових організацій зрозуміло, що чітка структура не визначає ініціативу районних організацій і осередків, зате домінує й організовує кожного члена Руху, стимулюючи їх до відповідальності» [9, арк. 7].

Член секретаріату Миколаївської крайової організації НРУ О. Малицький висловив думку, що може бути недоцільним, щоб голова крайового Руху Б. Головченко працював в облдержадміністрації.

Тому, внаслідок такої пропозиції, було вирішено провести перевибори голови Миколаївського Руху. На посаду запропонували Б. Головченка, Ю. Діденка, О. Малицького, В. Кіпер. Під час голосування 38 осіб відповіли «так» — за Ю. Діденка, «проти» — 4, утримались — 8 [10, арк. 7]. Таким чином, головою Миколаївської крайової організації НРУ був обраний Ю. Діденко.

Ю. Діденко свою громадсько-політичну діяльність почав з посади голови Южноукраїнської міської організації «Просвіта», асоціації «Зелений світ». Протягом двох років очолював Южноукраїнську міську організацію НРУ. У політичних переконаннях поділяв національно-демократичні погляди, оскільки, за його твердженням, лише збудувавши національну державу, можна досягти розквіту [11, с. 86–87].

Обрання головою МКО/НРУ Ю. Діденка є етапом посилення громадсько-політичної діяльності крайового відділу, оскільки, як відмічає професор Г. І. Гончарук, з його ініціатив в області

стали започатковуватись нові напрямки партійної роботи. Ці рухівські справи вимагали зусиль, винахідництва, дипломатії, мужності та впевненості, щоб у зрусіфікованому регіоні продовжувати здійснення українського відродження та демократичних намірів [12, с. 219–220].

З 28 липня по 6 серпня 1992 р. крайовим Рухом та іншими громадськими організаціями Миколаївської області був проведений другий козацький похід «Буг — козацька річка», присвячений святкуванню 500-річчя Запорізького козацтва. Були запрошені творчі колективи, дослідники історії козацтва, представники діаспори, інтелігенції та патріоти краю [13, арк. 23].

Мала Рада Руху в червні 1992 р. прийняла ухвалу «Про ставлення Руху до органів державної влади», в якій зазначалося, що НРУ вимагає від Верховної Ради України відставку уряду В. Фокіна, оскільки він гальмує реформи в державі. Крайовим організаціям було рекомендовано винести це питання на сесії, засідання виконкомів, міських та районних Рад; провести збір підписів, мітинги, демонстрації.

На Миколаївщині з ініціатив крайового Руху, Миколаївського товариства «Меморіал», Заводського клубу виборців, місцевої організації ПДВУ, Миколаївського відділу Союзу України, Миколаївського відділення КДПУ була створена коаліція демократичних сил області за проведення референдуму «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України». У заяві коаліції мова йшла про те, що представники демократичних сил Миколаївщини утворили рівноправний блок на принципах взаємодопомоги і невтручання по збору підписів за проведення референдуму. Перші дні заходу показали, що миколаївці досить схвально відгукнулися на проведення цієї акції — це підкреслює негативне ставлення громадян до дій тогочасного парламенту України. За повідомленням керівництва Миколаївського Руху були створені дві ініціативні групи по збору підписів, а також одна в Очакові. Надалі керівники НРУ почали засновувати такі ініціативні громади в усіх куточках області [14, арк. 25–27].

22 листопада 1992 р. у кінотеатрі «Хроніка» міста Миколаєва відбулася обласна конференція Миколаївського Руху, яка затвердила склад делегації на IV Всеукраїнські збори НРУ. Ру-

хівці вказували на те, що у більшості районів прагнення Руху до співпраці ігнорується місцевою владою, не надаються приміщення місцевим організаціям. На конференції було прийнято ряд ухвал, серед них про заборону експлуатації ЧАЕС, про небезпеку від подальшого будівництва Ташлицького гідрокомплексу, про підтримку вимог жалобного мітингу в День політв'язня, про початок підготовки до референдуму з питання недовіри місцевим радам.

Наступний крок до партизації НРУ був започаткований на IV з'їзді, який Велика Рада Руху призначила на 4–6 грудня 1992 р. На ньому було покінчено із «триголів'ям». Головою Народного Руху було обрано В. М. Чорновола. З прийняттям таких рішень в ефірах каналів, у пресі була поширена досить суперечлива інформація. Зі спробою її розвінчати у газеті «Радянське Прибужжя» виступив голова Миколаївської крайової організації НРУ Ю. Діденко. Він доповів: «Найважливіша різниця полягає у тому, що це були робочі, конструктивні збори на відміну від попередніх, де переважали декларації. Було прийнято дуже важливий програмний документ під назвою «Концепція державотворення в Україні», над яким працювали визначні фахівці О. Савченко, В. Черняк, С. Головатий, Л. Танюк та ін.». На його думку, така система концептуальних принципів розроблена вперше. Стосовно питання про трансформацію НРУ в партію Ю. Діденко вважав, що Рух був змушений привести свій Статут у відповідність із «Законом про громадські організації», який допускав існування або громадських, або політичних організацій. Однак НРУ не перетворився в звичайну партію, а залишався громадсько-політичною організацією. Рух став політичною організацією, але не збирався припиняти свою діяльність у громадській сфері [15, с. 2].

Таким чином, у 1992 р. був започаткований процес трансформації Руху з громадсько-політичної організації у політичну партію, який розпочався з визначених міркувань на Третньому Всеукраїнському з'їзді НРУ. Діяльність Миколаївської крайової організації НРУ у зазначений період простежується в рамках прийнятих рішень на засіданнях з'їзду Руху, Центрального Проводу НРУ, Малої та Великої Ради Руху, згідно з якими рухівці провели другий козацький похід «Буг — козацька річка», взяли активну участь у зборі підписів серед місцево-

го населення щодо дострокового припинення повноважень уряду В. Фокіна, намагались не допустити подальше будівництво Ташлицького гідрокомплексу тощо.

Джерела та література

1. Гарань О. В. Від створення Руху до багатопартійності / Олексій Васильович Гарань. — К.: Видавництво товариства «Знання» України, 1992. — 48 с.
2. Ковтун В. Історія Народного Руху України / В. Ковтун. — К.: Факт, 1999. — 407 с.
3. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія / Григорій Іванович Гончарук. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.; іл.
4. Миколаївщина: літопис історичних подій / Під заг. ред. М. М. Шитюк. — Херсон: Видавництво «Олді-плюс», 2002. — 712 с.
5. Яцунская Е. А. Николаев от перестройки к независимости: историко-политический анализ / Е. А. Яцунская. — Николаев: «ВАРТ», «Шамрай», 2008. — 324 с., 16 с. ил.
6. Старый Рух ближе новых двух // Южная правда. — 1992. — 8 февр.
7. Куди рухатися далі? (Нотатки з третього з'їзду Народного Руху) // Радянське Прибужжя. — 1992. — 10 берез.
8. Ухвала Центрального Проводу Руху з приводу спроб роз'єднання демократичних сил України // Народна газета. — 1992. — Березень.
9. Поточний архів Миколаївської крайової організації Народного Руху України (МКО/НРУ) — Протокол (витяг) Миколаївської Крайової звітно-виборчої конференції — червень 1992 р.
10. Там само.
11. Народний Рух України: Довідник: 60 біогр. / Уклали: Д. Кублицький та ін. — К.: Фонд Демократії, 1996. — 420 с. — (Сер. «Персоналії»).
12. Гончарук Г. І. — Вказ. пр.
13. Поточний архів Миколаївської крайової організації Народного Руху України (МКО/НРУ). — Дні козацької слави «Буг — козацька річка» — 28 липня — 6 серпня 1992 р.
14. Поточний архів Миколаївської крайової організації Народного Руху України (МКО/НРУ) — Заява коаліції демократичних сил Миколаївщини за проведення референдуму «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України» — 1992 р.
15. Все-таки не партія // Радянське Прибужжя. — 1992. — 12 груд.

Анотації

***Шипотилова Е. П.* Деятельность Руха на Николаевщине в процессе трансформации общественно-политической организации Народного Руха Украины в партию (февраль–декабрь 1992 г.).**

В статье исследована деятельность Николаевской краевой организации НРУ в процессе трансформации общественно-политической организации Народного Руха в партию. Автор пытался объективно осветить поставленную проблему, поэтому обращается к неопубликованным архивным документам, а также к руховским и региональным газетам.

***Shipotilova O. P.* The activity of Rukh in Mykolaivsky in the process of transformation of social-political organization of the Narodny Rukh of Ukraine into the party (February-December, 1992).**

The paper analyzes the activity of Mykolaevsky regional organization Rukh in the process of transformation of social-political organization of the Narodny Rukh of Ukraine into the party. The author tries to show the set problem objectively and uses unpublished archival documents as well as NRU and regional newspapers.